

Numismatiska forskningsgruppen

Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria

Numismatikens metoder IV: periodisering

Jens Christian Moesgaard

I NFG's tidligere virksomhedsberetninger har der været en tradition for at publicere en eller flere mindre artikler ved siden af gennemgangen af årets aktiviteter. 1993/1994–2003 var der hvert år en forkortet version af en af årets studenteropsatser. 1992/1993–1997 var der en serie artikler om møntforskningens historie i Sverige fra 1500-tallet til cirka 1950, og 1998–2009 en serie om møntfund i en række svenske landskaber.

I 2020 startede vi som nævnt oven for et nyt kursus om numismatikens metoder samt om mønter og møntfunds værdi som kilder til viden om fortiden. Idéen med kurset er gennem konkrete eksempler fra mønthistorien at give en introduktion til et udvalg af numismatikens metoder, samt at vurdere, hvorledes mønter kan benyttes som historiske kilder. Med udgangspunkt heri startede vi i virksomhedsberetningen 2020 en ny artikelserie, som netop gennem konkrete eksempler illustrerer nogle af vort fags metoder. Ambitionen er ikke at være udtømmende, men derimod mere beskedent at give nogle appetitvækkere. Denne artikel er således den fjerde i rækken. Den handler om periodisering indenfor numismatikken.

Som bekendt deler vi historien ind i perioder – stenalder, bronzealder, jernalder, vikingetid, middelalder, renæssance, nyere tid, nutid... Det hjælper os til at få overblik over historien, men det er samtidig en forsimpning af virkeligheden. Det er tvivlsomt, at en person, som blev født i slutningen af det, vi kalder jernalder, og døde i starten af vikingetiden, selv ville have været bevidst om, at han/hun havde levet i to perioder. Situationen kompliceres yderligere af det faktum, at overgangen fra en periode til den næste ikke skete fra den ene dag til den anden. Det var ikke sådan, at man 7. juni 793 gik i seng i germansk jernalder og dagen efter vågnede op i vikingetiden. Desuden varierer periodeinddelingen mellem forskningsdiscipliner og individuelle forskere – således ser historikere traditionelt angrebet på det engelske kloster Lindisfarne 8. juni 793 som starten på vikingetiden, mens arkæologer ser på de

langsomme forandringer i den materielle kultur og således ser præmisser for vikingetiden allerede omkring 700. De nationale forsknings-traditioner er også meget forskellige. For eksempel ses vikingetiden i Skandinavien ofte som den sidste underfase af jernalderen, hvorimod den i Polen kaldes tidlig middelalder. Især i ikke-akademiske kredse ses den ofte som en periode i egen ret. I England er vikingetiden ikke en egentlig periode, men nærmere en fase i den tidlige middelalder, også kaldet den angel-saksiske periode efter de folkeslag, som erobrede England under folkevandringerne. Her defineres starten på middelalderen som Romerrigets fald i Vesteuropa eller som opdelingen af riget i et Vest- og et Østromersk Rige (hvorefter man så kan gå i gang med diskussionen om, hvornår præcist det skete).

Vores periodisering er således ikke nagelfaste realiteter, men nærmere akademiske konstruktioner. Den kan bygge på kriterier, fastlagt af en lang forskningsdiskussion, eller det kan være en ren konvention, der per tradition anerkendes af forskersamfundet. Periodisering er et praktisk analyseredskab, men det kan også nogle gange skygge for nogle realiteter, som bliver svære at se, hvis vi sætter materialet ind i periodiseringens alt for rigide kasser. Den kan til tider være direkte misvisende. Jeg vil i det følgende give nogle eksempler på disse aspekter af vores forskningstradition.

Vikingetidens afslutning

Som allerede antydnet defineres vikingetiden forskelligt i forskellige forskningsdiscipliner og -traditioner. Disse definitioner indebærer forskellige kronologiske afgrænsninger. Historikerne diskuterer, om vikingetiden stopper med den normanniske hertug Vilhelm Erobrerens erobring af England i 1066, eller om det er 20 år senere med den danske konge Knud den Hellige sidste (og totalt mislykkede) forsøg på et togt til England. Arkæologerne har sværere med at komme med en præcis datering. Ofte fremføres angivelsen ”cirka 1050”.

Numismatikerne derimod har en helt objektiv og let bestemmelig definition. I numismatikken er vikingetiden defineret som det tidsrum, hvor mønter indgik i de store blandede sølvskatte, der er karak-

teristiske for perioden. Lokale mønter var klart i mindretal, og nye og gamle mønter langvejsfra accepteredes for deres metalværdi. I deres oprindelige hjemlande havde disse mønter været garanteret af magten, og man kunne anvende dem efter antal til officielt fastsatte pålydende værdi, og udenlandske og gamle mønter var bandlyst. I Nord- og Østeuropa havde den oprindelige møntherre imidlertid ingen autoritet og kunne derfor ikke garantere værdien. Derimod blev mønterne værdsat for deres indhold af sølv. Mønter blev fragmenterede for at få beløbet til at stemme, og de blev testet ved knivmærker og bøjning for at se, om metallet var godt. Alle disse fænomener indebærer, at det er let at genkende et skattefund af vikingekarakter. Og følgelig også at give en datering på vikingetiden, numismatisk set.

Fig. 16. Del af skat fra Karls, Tingstäde sogn, Gotland. Foto: Kenneth Jonsson.

I Sverige plejer man at sætte afslutningen af vikingetiden til ca. 1140. Det er nemlig dateringen på de sidste skattefund af vikingekarakter, for eksempel det store Burge I-fund fra Gotland, nedlagt efter 1143 (Hatz 2001). Problemet er imidlertid, at det faktisk kun gælder

for Gotland. Det er specialister indenfor området selvfølgelig godt klar over. Gotland er imidlertid så ekseptionelt rig på sølvskatte, at denne rigdom nogle gange kan få en til at glemme at se på resten af Sverige, særligt, når man skal give en hurtig syntese. Det hele kompliceres yderligere af, at Skåneland, Bohuslen, Härjedalen og Jämtland ikke var en del af det datidige Sverige, og at man ikke altid er helt klar på at definere, om man taler om det nutidige eller det vikingetidige Sverige.

Det er mest grelt, hvis man ser på Skåne. Skåne var på daværende tidspunkt en del af Danmark og fulgte udviklingen der. De sidste blandede skatte af vikingekarakter er fra 1060'erne, såsom Fjelkinge (CNS 3.1.21). Og ganske kort tid efter optræder en ny type skatte, der viser, at Skåne nu levede under et helt andet monetært system. Det er skatte, hvor der kun er nye, hele, ikke-testede, lokale mønter. I skatten fra Löddeköpinge, nedlagt kort efter 1074, er danske mønter allerede dominerende (Heijne 2004, fund 1.105), og tendensen bekræftes i skattene fra Lund/kv. St. Laurentius, Fuglie, Lund/Kv. Apotekaren, Lund/Kv. St. Mårten (Heijne 2004, fund 1.88; CNS 3.1.25; Carelli, skat 5 og 6). Her ses altså et radikalt skifte, hvor kongemagten gennemtrumfede et møntmonopol. Man måtte kun anvende kongens mønt. Hvis man havde udenlandske mønter eller ikke monetært sølv, skulle man omveksle det – mod en vekselaftgift til kongen (Moesgaard 2017a).

I resten af Kontinentalserige er det kun Blekinge, der ligesom Gotland har sene skatte af vikingekarakter, som den store Johannis-hus-skat, nedlagt efter 1120 (CNS 4.1.5). Her er Blekinge med i et selskab af kystnære Østersøregioner, der også omfatter Öland, Bornholm og Estland, der alle har sene vikingetidsskatter. Runsberg-skatten på Öland er nedlagt efter 1128 (Jonsson 1985, s. 194). Fra Bornholm kendes Store Frigård, nedlagt efter 1106 (DMS 37) og Østermarie, nedlagt efter 1153 (Grinder-Hansen m.fl. 2013). I Estland er de seneste blandede vikingeskatte med mange gamle mønter og brudsølv Padiküla fra 1170'erne samt Vaida og Haapsalu fra 1180'erne (Leimus 2022, s. 166, 178).

Derudover er den lille smålandske Revsudden-skatten, nedlagt efter 1100, den yngste skat af vikingekarakter i Kontinentalserige (Jonsson

2003, s. 5). I det centrale Sverige er den seneste vikingeskat det store og vigtige fund fra Venngarn i Uppland, nedlagt efter 1079 (Jonsson 1986, 2007). Seneste mønt i Allmänninge-skatten fra Gästrikland er fra 1083–1086, men det øvrige indhold i skatten tyder på, at den skal dateres til 1100-tallet (Zachrisson 1998, s. 351–354, møntdatering Kenneth Jonsson). I modsætning til Skåne kommer der ikke straks herefter en ny type skatte med egne lokale mønter. Rent faktisk bliver der ikke præget mønter før midten af 1100-tallet i Götaland og noget senere i Svealand. I Svealand viser møntfundene, at lokale mønter straks dominerer møntomløbet, mens det i Götaland først sker omkring 1200 (Jonsson 1995). På Gotland kom der også gang i en lokal udmøntning midt i 1100-tallet (Myrberg 2008; Jonsson 2017) – her skete det altså ligesom i Skåne umiddelbart efter ophøret af nedlæggelsen af skatte af vikingekarakter.

Spørgsmålet rejser sig derfor, om man skal se slutningen af vikingetiden med ophøret af nedgravningen af vikingetidsskatter eller med starten på anvendelse af egen lokal udmøntning? I Skåne og på Gotland er disse to fænomener omtrent samtidige, og der er ikke noget problem. Men i Kontinentalsverige er der en mellempériode, som har sine egne karakteristika, og som besværliggør en klar grænsedragning.

Vikingetidens slutning er således et godt eksempel på en tydelig og ensartet definition, der giver forskellige årstal forskellige steder på grund af regionale forskelle i udviklingen.

Starten på renæssancen

Overgangen fra middelalder til renæssance er et andet interessant tilfælde (Moesgaard 2006). Den defineres oftest efter kunsthistorien som den tilbagevenden til antikke forbilleder, som fandt sted sidst i middelalderen. I Italien skete det allerede i sent 1300-tal, Frankrig kom med i sent 1400-tal, men i Skandinavien skal vi et stykke ind i 1500-tallet, før de nye strømninger slår igennem. Rent numismatisk sker der faktisk en markant nyskabelse i slutningen af 1400-tallet/starten af 1500-tallet, som man ofte anvender som definition på overgangen fra middelalder til renæssance, også kaldet tidlig nyere tid. Det er indførelsen af større

Fig. 17. Gustav Vasa, daler 1534, Lunds universitets historiska museums myntkabinett. Foto: Kenneth Jonsson.

sølvmonter, som man helt objektivt kan spore og datere. I Norden drejer det sig om mark-stykker og sølvgylden/dalere. Men spørgsmålet er, hvornår man skal sætte den helt præcise kronologiske grænse, så man kan organisere sine møntsamlinger og fortælle den store mønthistoriske beretning. Skal det være, når de første spæde forsøg med prægning af stormønt forekommer? Eller når de bliver mere almindelige? Eller når de bliver integreret i det eksisterende møntsystem med fast kurs i forhold til de andre mønter? Eller noget helt andet?

På dette felt har hvert land sine egne traditioner og implicite konventioner. Det illustreres af et blik på Sverige og Danmark. Standardværket over svenske middelaldermønter – nyligt afdøde Lars O. Lagerqvists *Svenska Mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt* (Lagerqvist 1970) stopper i 1521, hvor værket om de nyere mønter – *Sveriges Mynt 1521-2021*, som lige er udkommet i en ny udgave – tager over (SM 2022). Det er hverken, da den første stormønt blev præget i 1512 (Lagerqvist 1970, Sten Sture nr. 1abc), eller da dalerudmøntningen begyndte at blive almindelig i 1540'erne (SM 2022, nr. 162-170) – men da Gustav Vasa overtog magten efter det vellykkede oprør mod den danske konge Christian II. Vasa-dynastiet ses som starten på det moderne Sverige, fri af den danske dominans i Kalmar-unionens tid. Her er det altså ikke et mønthistorisk fænomen, men en politisk dato, dybt forankret i den nationale fortælling, der har fået lov at defne-

re det præcise årstal for overgangen fra middelalder til renæssancen i svensk numismatik¹.

I Danmark er det anderledes. Georg Galsters standardværk om danske senmiddelalderlige mønter – *Unionstidens udmøntninger* (Galster 1972) – slutter i 1541, hvor Holger Hedes værk om nyere mønter – *Danmarks og Norges mønter 1541-1814-1977* – starter (Hede 1978). Det er midt i Christian III's regering (1534–59). Årstallet er valgt på grundlag af den møntreform, der skete det år, og som første gang fastlagde dalerens værdi i forhold til de øvrige mønter. Så her er det faktisk en mønthistorisk dato, der er valgt – men den har ikke noget at gøre med prægningen af den første stormønt i sølv, der fandt sted et kvart århundrede tidligere (sølvgylden 1516, Galster nr. 38). Den kan nævnes, at i historiefaget sættes overgangen fra middelalderen til renæssancen i Danmark ved reformationen 1536. På dette felt har Danmark og Sverige to helt forskellige tilgange, og det er forskellige kriterier, der er valgt til at definere periodeskiftet.

Er kongernes regeringsperioder irrelevante?

Det sidste aspekt, jeg vil tage op her, er den uheldige tendens til at inddele mønthistorien efter kongerækken. Baggrunden for dette er nok, at mønter er officielle genstande par excellence. De er udstedt efter en officiel beslutning, sanktioneret af møntherren, som i de fleste tilfælde var kongen, når vi taler om Skandinavien. Derfor er der også ofte kongens navn på mønterne. Det er således ubestrideligt, at mønter er knyttet til kongerne. Denne tilknytning er i vores bevidsthed sandsynligvis blevet kunstigt forstærket af, at møntsamlere i århundreder meget naturligt har organiseret deres samlinger efter kongerækken. Men denne alt for stærke fokusering på kongerne skygger for, at de væsentlige ændringer i mønthistorien som regel ikke skete ved tronskifterne. Se bare på Oscar II (1872–1907). Hans første mønter – 1 riksdaler riksmønt, 10, 5, 2, 1 øre – er jo helt identiske med hans forgænger, Karl XV's (1859–1872)

1 Årstalet falder næsten sammen med prægningen af øren for første gang i 1523 (SM 2022, nr. 6, 8, 38–40, 102. Ører med årstal 1522 er antedaterede, SM 2022, nr. 7–9, 41), men denne mellemstore mønt er i sin natur en senmiddelalderlig groschenmønt.

ud over kongenavn og -portræt. Den store ændring kom i 1873/75 med indførelsen af kronen. Det var ikke kun en ændring af rigsdalerens navn til krone. Endnu vigtigere var udskiftningen af sølvmøntfoden med guldmøntfod (sedler kunne veksles til guldmønt) og den skandinaviske møntunion, hvor norske og danske mønter frit kunne cirkulere i Sverige. Et andet eksempel er, at i Danmark fortsatte Frederik IX's (1947-1972) mønter i omløbet efter Margrethe II's (1972-2024) tronbestigelse. Det var først med indførelsen af den nye møntserie omkring 1990, at Frederiks mønter forsvandt, men det gjorde mønterne fra de første årtier af Margrethes regering også.

Man kan nævne mange eksempler på, at et regeringsskifte ikke har betydet noget, mønthistorisk set. Ved den frankiske kejser Karl den Stores død i 814 fortsatte hans søn og efterfølger Ludvig den Fromme hans mønttype – blot med nyt opdateret regentnavn (Moesgaard 2017b, se dog Coupland 2018 for en anden tolkning). Ved den engelske konge Henrik II Platagenets død i 1189 skete der ingen ændringer i mønttyperne – hans sønner Rikard Løvehjerte (1189–99) og Johan uden Land (1199–1216) møntede sågar med deres fars navn HENRICVS REX på mønterne (North 1994, s. 220–222)! I Frankrig kan man ikke skelne Filip III's (1270–85) sene mønter fra Filip IV's (1270–1314) tidlige, og det samme er tilfældet med Karl V og VI (1364–80–1422) (Duplessy 1988, s. 89–93, 163). I Lund skete der hverken typeskift ved Knud den Helliges (1080-86) eller Oluf Hungers (1086-95) trontiltræden – kun kongenavnet blev skiftet ud (Poulsen 2016, nr. SK1.1 og SK1.2 og SK4.1 og SK4.2).

I ingen af disse tilfælde kan der have været tale om en møntombytning ved regentskiftet, en idé, som ellers nærmest er et paradigme i nordisk numismatik (f. eks. Gullbekk 1997; Ingvarsson 2016, s. 83–84; Jonsson & Mühlenbock 2024, s. 11). Det kunne simpelthen ikke lade sig gøre i samtiden at skelne mellem de nye og de gamle mønter. I det engelske tilfælde kan vi gennem helt små detaljer (fastlagt af den seneste generation af engelske numismatikeres møjsommelige arbejde) findatere mønterne – og her viser fundene tydeligt, at mønterne fra de gamle konger fortsatte i omløb. Dette udelukker naturligvis ikke, at

der i nogle tilfælde har været en møntombytning ved regentskifte, men det er langt fra hovedreglen.

Nogle gange har denne fokusering på regeringerne faktisk medført, at man ikke bare fik et sløret billede af mønthistorien, men et decideret forkert billede. Som eksempler kan nævnes to stærke danske konger fra 1000-tallet, hvis hovedmøntsted var Lund i Skåne. Det drejer sig om Knud den Store (1018–1035) og Svend Estridsen (1047–74). I Knud tidlige år blev der udmøntet forskellige efterligninger af engelske mønter med meget varierende – ofte høj – vægt. I den sidste del af regeringen var udmøntningerne helt anderledes. Vægtstandarden var velreguleret og hvert møntsted havde mere eller mindre sin egen letgenkendelige standardtype. Det havde Kristian Erslev faktisk allerede set og fremlagt i en artikel publiceret i 1875 (Erslev 1875) – men siden forsvandt denne indsigt fra de brede fortællinger om dansk møntvæsen. Knuds regering blev behandlet som et hele uden tydeligt at skelne mellem de tidlige

Fig. 18. Knud den Store (1018–1035) eller Hardeknud (1035–1042), penning af ormtypen, Lund, ca. 1030–1040. Privat eje. Foto: Torben Juul Hansen.

Fig. 19. Svend Estridsen (1047–1074), Lund, møntmester Alfvard, cirka 1055. Privat eje. Foto: Kenneth Jonsson.

og de sene mønter og deres væsensforskel (for eksempel Galster 1936, s. 144-148; Bendixen 1976, s. 19-22) Det er først indenfor den sidste generation, at især Brita Malmers forskning har bragt Erslevs resultater til ære og værdighed igen – med en meget bedre og mere korrekt forståelse af 1000-tallets mønthistorie til følge (Malmer 2023, jfr. Becker 1981, s. 120; Jonsson 1994, s. 223-227)!

Tilsvarende er det dobbelte skifte fra dominans af udenlandsk mønt til national dominans og fra stor typevariation og mange uforståelige møntindskrifter til et kontrolleret møntvæsen med én homogen type ad gangen med forståelige indskrifter ofte blevet tilskrevet Harald Hen (1074-80) (Galster 1936, s. 149; Bendixen 1977). Men hvis man forsøger at skelne mellem de tidlige og de sene år af Svend Estridsens lange regering, ser man, at de fleste af disse udviklinger faktisk allerede startede omkring 1055/1060. Som vi så ovenfor, er dette et meget markant skifte i dansk mønthistorie, som markerer overgangen fra vikingetid til middelalderen. Det er i møntmæssigt perspektiv integreringen af Danmark i den europæiske model og en pregnant tegn på en ny stærk kongemagt, der har kontrol over møntvæsenet og får indtægt ved vekslingsafgiften. Og det er jo ikke helt uden interesse at vide, hvornår det er sket og under hvis regering.

Et af de store diskussionspunkter i skandinavisk numismatisk forskning er *renovatio monetæ*, det vil sige møntombytninger med mere eller mindre regelmæssige intervaller. Ved indførelsen af en ny mønttype blev den gamle gjort ugyldig, og folk skulle veksle deres gamle mønter til nye. Det skete til en ufordelagtig kurs, hvilket gav indtægt til møntherren. Blandt forskere diskuteres det livligt, hvornår og hvor gennemført dette system fungerede, og her er møntfundene sammensætning en hovedkilde til vor viden. Jo mere et fund domineres af en type, jo mere tyder det på, at der havde fundet en tvangsveksling af ældre mønttyper sted. Her er det imidlertid vigtigt at se på sammensætningen fordelt på mønttyper. Nogle gange har forskere set på fordelingen af mønter fra forskellige konger (f. eks. Kræmmer 2016, s. 130-134, der dog retfærdigvis også ser på individuelle typer), men det er jo i og for sig irrelevant for netop denne diskussion, om mønttyper i

et fund er fra samme eller forskellige konger. Det, der er vigtigt, er, om en enkelt type dominerer eller ej.

Jeg håber, at ovenstående eksempler har vist, at selv om periodisering er et vigtigt redskab til at skabe overblik over mønthistorien, så skal den anvendes ved omtanke. Man skal være bevidst om, at det er en forenkling af en kompleks virkelighed, og være opmærksom på de faldgruber i form af mulige fejltolkninger, som den indebærer.

Referencer

- Becker, Carl Johan, "The Coinages of Harthacnut and Magnus the Good at Lund c. 1040–c. 1046", *Studies in Northern Coinages of the Eleventh Century*, København 1981, s. 119-174.
- Bendixen, Kirsten, *Danmarks mønt*, 2. udgave, København 1976.
- Bendixen, Kirsten, "Mønternes funktion i Danmark i perioden c.1075–c.1300 belyst ved skriftlige og numismatiske kildeudsagn", *Fortid og Nutid* XXVII:1, 1977, s. 4–20.
- Carelli, Peter, *Från Vespasianus till Leopold II*, Lund, 2005.
- CNS = *Corpus Nummorum Saeculorum IX–XI qui in Suecia reperti sunt*, Stockholm 1975– (hidtil 9 bind, foruden on-line publikationer)
- Coupland, Simon, "Great David's Greater Son? The Portrait Coinage of Louis the Pious", Philippe Depreux & Stefan Esders (red.), *La productivité d'une crise. Le règne de Louis le Pieux (814–840) et la transformation de l'Empire Carolingien*, Ostfildern 2018, s. 37–63.
- DMS = Jørgen Steen Jensen m. fl. (red.), *Danmarks middelalderlige skattefund*, 2 bind, København 1992.
- Duplessy, Jean, *Les monnaies françaises royales*, vol. 1, Paris-Maastricht 1988
- Erslev, Kristian, "Roskildes ældste Mønter. Studier til dansk Mønt-historie", *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie*, 1875, s. 117–185.
- Galster, Georg, "Danmarks Mønter", Svend Aakjær (red.), *Nordisk Kultur XXIX. Mønt*, Stockholm 1936, s. 139–200.
- Galster, Georg, *Unionstidens udmøntninger*, København 1972.

- Grinder-Hansen, Poul, Michael Märcher, Finn Ole Nielsen, Signe Nygaard, Peter Pentz, "Skatten fra Østermarie", *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2013, s. 140-155.
- Gullbekk, Svein, "Renovatio monetæ i middelalderen", *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1992-93 (1997), s. 52-87.
- Hatz, Gert, *Die deutschen Münzen des Fundes von Burge I, Ksp. Lummelunda (tpq 1143)* (Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova series 16), Stockholm 2002.
- Hede, Holger, *Danmarks og Norges mønter 1541-1814-1977*, 3. udgave, København 1978.
- Heijne, Cecilia von, *Särpräglat. Vikingatida och tidigmedeltida myntfynd från Danmark, Skåne, Blekinge och Halland (ca 800-1130)*, Stockholm 2004.
- Ingvardson, Gitte Tarnow, "Sjælefrelse eller lommespild – møntfundene i Hedensted Kirke", *Hedensted Kirke. Undersøgelser og restaureringer*, Odense 2016, s. 78-97.
- Jonsson, Kenneth, "Övergångskedet mellem vikingatiden och medeltid och uppkomsten av den medeltida myntningen i Sverige ca 1050-1200", *Hikuin* 11, 1985, s. 189-206.
- Jonsson, Kenneth, "Det yngsta fastlandssvenska skattfyndet med vikingatidsmynt", *Svensk numismatisk Tidskrift*, 1986, nr, 7, s. 168-171.
- Jonsson, Kenneth, "The Coinage of Cnut", *The Reign of Cnut*, Leicester 1994, s. 193-230.
- Jonsson, Kenneth, "Från utländsk metall till inhemskt mynt", *Myntningen i Sverige 995-1995* (*Numismatiska Meddelanden* XL), Stockholm 1995, s. 43-61.
- Jonsson, Kenneth, "Myntfynd i Småland", *Gunnar Ekströms professur i numismatik, Numismatiska Forskningsgruppen, Verksamhetsberättelse 2003*, s. 2-8.
- Jonsson, Kenneth, "En dansk mynttyp i Venngarnskatten", *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, 2007, s. 69-71.
- Jonsson, Kenneth, "The earliest coinage on Gotland and in the Baltic countries", *XV International Numismatic Congress Taormina 2015. Proceedings*, bind 1, Rom-Messina, 2017, s. 1128-1132.

- Jonsson, Kenneth & Christian Mühlenbock, "Myntfynden från Edsleskogs kyrkoruin", *Myntstudier* 2024:1, s. 1–21.
- Krämmer, Michael, *Sølv, guld og penninge. Betalingsmidler, møntvæsen og pengemål i tidlig dansk middelalder*, Sorø 2017.
- Lagerqvist, Lars O., *Svenska Mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt*, Stockholm 1970.
- Leimus, Ivar, "From Prehistory to History. Money in Livonia in the Thirteenth Century", Anti Selart (red.), *Baltic Crusades and Societal Innovation in Medieval Livonia, 1200–1350*, Leiden-Boston 2022, s. 164–188.
- Malmer, Brita, *Serpents and Crosses*, Stockholm 2023.
- Moesgaard, Jens Christian, "Renæssance", *Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad*, 2006:3, s. 93–100.
- Moesgaard, Jens Christian, "Kongemagt og samfund belyst ved møntvæsenet i anden halvdel af 1000-tallet. Nogle kommentarer til Gitte Ingvarðsøns syntese om Svend Estridsens mønter", *Historisk Tidsskrift* 117–1, 2017a, s. 97–118.
- Moesgaard, Jens Christian, "Charlemagne's and Louis the Pious' portrait coinage: a special ceremonial or an ordinary currency issue?" *Nummi et Humanitas*, Warszawa 2017b, s. 113–130.
- Myrberg, Nanouschka, *Ett eget värde. Gotlands tidigaste myntning, ca 1140–1220*, Stockholm 2008.
- North, Jeffrey J., *English Hammered Coinage*, bind 1, 3. udgave, London 1994.
- Poulsen, Thomas Guntzelnick, "De danske udmøntninger under Svend Estridsens sønner 1074–1134", *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie* 2015 (2016), s. 117–221.
- SM 2022 = *Sveriges mynt 1521–2021*, 2. udgave ved Dan Carlberg, Bengt Hemmingsson og Magnus Wijk, Skyttorp 2022.
- Zachrisson, Torun, *Gård, gräns, gravfält*, Stockholm 1998.

Omslagsbilder: Gustav Vasa, daler 1534, Lunds universitets historiska museums myntkabinett. Foto: Kenneth Jonsson.

© Numismatiska forskningsgruppen och förf.
Layout: Ylva Öd

Numismatiska forskningsgruppen
www.su.se/numismatiska-forskningsgruppen

Stockholms
universitet